

Sygn. akt I ACa 735/12

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 28 lutego 2013 r.

Sąd Apelacyjny w Białymstoku I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący	:	SSA Jarosław Marek Kamiński (spr.)
Sędziowie	:	SA Magdalena Pankowicz SO del. Elżbieta Siergiej
Protokolant	:	Sylwia Radek - Łuksza

po rozpoznaniu w dniu 28 lutego 2013 r. w Białymstoku

na rozprawie

sprawy z powództwa **J. Ś.**

przeciwko **B. W.**

o ustalenie

na skutek apelacji powoda

od wyroku Sądu Okręgowego w Białymstoku

z dnia 31 maja 2012 r. sygn. akt I C 744/11

oddala apelację.

UZASADNIENIE

J. Ś. w pozwie skierowanym przeciwko B. W., wnosił o ustalenie, że nieważne jest jego oświadczenie woli w przedmiocie poręczenia pożyczki udzielonej J. M. przez pozwanego. Podał, że udzielając poręczenia znajdował się pod wpływem alkoholu, miał ograniczoną percepcję i znajdował się w stanie ograniczającym zdolność pojmowania znaczenia swoich działań. Nie zdawał sobie sprawy z konsekwencji tej czynności, nie znając przepisów prawa wekslowego. Dodał też, że umowa pożyczki miała jedynie na celu pozyskanie środków finansowych, które w dalszej kolejności zostały przekazane A. Ł.. Tym samym, wobec pozorności umowy, weksel in blanco oraz poręczenie wekslowe powinny zostać uznane za nieważne.

B. W. wnosił o oddalenie powództwa. Wskazał, że do podpisania umowy doszło przed notariuszem, a przed jej zawarciem rozmawiał z powodem i przedstawiał mu konsekwencje braku spłaty pożyczki przez J. M.. Jednocześnie zaprzeczył, że w rzeczywistości pożyczka miała zostać udzielona A. Ł..

Wyrokiem z dnia 31 maja 2012 r. Sąd Okręgowy w Białymstoku oddalił powództwo i odstąpił od obciążania powoda kosztami procesu.

Orzeczenie to zapadło w oparciu o następujące ustalenia faktyczne.

W dniu 21 listopada 2007 r. w S., B. W. (pożyczkodawca) i J. M. (pożyczkobiorca) zawarli umowę pożyczki kwoty 300.000 zł, której zabezpieczenie stanowiły: weksel in blanco wystawiony przez pożyczkobiorcę i poręczony przez powoda J. S. oraz hipoteki na nieruchomościach, dla których Sąd Rejonowy w Sokółce IV Wydział Ksiąg Wieczystych prowadzi księgi wieczyste o nr.KW (...) oraz KW (...) należące do J. Ś.. Umowa została potwierdzona przed notariuszem B. C. (1), prowadzącą Kancelarię Notarialną w Mławie (...).

W dniu 22 listopada 2007 r. J. Ś. i J. M. złożyli w Sądzie Rejonowym w Sokółce wnioski o wpisanie w księgach wieczystych nieruchomości do nich należących, hipotek zwykłych w kwocie 300.000 zł na rzecz B. W.. Zawiadomieniem z dnia 10 grudnia 2007 r. powód został poinformowany o tym, że w księdze wieczystej KW (...) wpisano hipotekę łączną w kwocie 300.000 zł, ustanowioną na rzecz B. W. z tytułu poręczenia pożyczki udzielonej J. M., która jednocześnie obciąża nieruchomość KW (...).

W dniach od 21 do 27 listopada 2007 r., pozwany wypłacił J. M. w ratach łączną kwotę 300.000 zł.

Wobec braku zwrotu I i II raty pożyczki, pozwany pismem z dnia 5 lutego 2008 r. wezwał J. M. do natychmiastowej spłaty całego zadłużenia wraz z odsetkami od dnia 21 listopada 2007 r. w terminie 7 dni, pod rygorem wypełnienia weksła wystawionego przez J. M., a poręczonego przez J. S.. Powyższe wezwanie zostało wysłane także do wiadomości powoda, który odebrał je w dniu 8 lutego 2008 r.

W piśmie z 5 marca 2008 r., J. M. zwróciła się do pozwanego z prośbą o zaniechanie procedury windykacyjnej i jednocześnie zadeklarowała spłatę pożyczki w miesięcznych ratach o wysokości 20 000 zł, począwszy od marca 2008 r.

Z obietnicy tej jednak się nie wywiązała, wobec czego pozwany wezwał ją pismem z dnia 15 kwietnia 2008 r. do zapłaty, w terminie do dnia 22 kwietnia 2008 r., sumy wekslowej 326.136 zł, wynikającej z weksła wystawionego przez nią oraz poręczonego przez powoda.

Wobec tego, że ani J. M. ani powód nie zwrócili pożyczki, B. W. w dniu 24 kwietnia 2008 r. wniósł do Sądu Okręgowego w Płocku pozew o zapłatę w postępowaniu nakazowym. Nakazem zapłaty wydanym w postępowaniu nakazowym Sąd Okręgowy w Płocku nakazał J. M. i J. S., aby zapłacili solidarnie B. W. z weksła kwotę 326.136 zł wraz z ustawowymi odsetkami oraz kosztami procesu. Nakaz uprawomocnił się w dniu 5 lipca 2008 r.

Na wniosek pozwanego z dnia 30 listopada 2009 r., Komornik Sądowy przy Sądzie Rejonowym w Sokółce - B. C. (2) wszczęła postępowanie egzekucyjne. Zawiadomienie o wszczęciu egzekucji powód otrzymał w dniu 21 grudnia 2009 r., a pismami z dnia 4 stycznia 2010 r. został wezwany do zapłaty należności wynikającej z nakazu oraz został zawiadomiony o wszczęciu egzekucji z nieruchomości.

Pismem z dnia 11 stycznia 2010 r., powód został zawiadomiony o tym iż w księdze wieczystej KW nr (...) w dziale III „ciężary i ograniczenia” wpisano wszczęcie egzekucji z nieruchomości oznaczonej nr 190.313 o pow. 77600 ha, położonej w obrębie T. i N., gm. J. w sprawie KM 1147/09, wszczętej z wniosku wierzyciela B. W..

W dniu 28 czerwca 2010 r. J. S. wystąpił do Sądu Okręgowego w Płocku ze skargą o wznowienie postępowania w sprawie I Nc 32/08, która jednak została odrzucona postanowieniem z dnia 22 lutego 2012 r. (sygn. akt I C 1252/10).

W tak ustalonym stanie faktycznym, Sąd Okręgowy doszedł do przekonania, że powód nie wykazał, że udzielone przez niego poręczenie wekslowe było obarczone wadami oświadczenia woli, a co za tym idzie było nieważne.

Podał, że wskazywane przez powoda okoliczności zawarcia umowy, takie jak, podawanie alkoholu i wytwarzanie przyjaznej atmosfery, nie stanowią działania podstępnego. Ponadto z zeznań pozwanego wynika, że w momencie

zawierania umowy w domu A. Ł., a także podczas składania podpisów w kancelarii notarialnej, powód był trzeźwy. Także J. M., składając zeznania w sprawie I C 1252/10, zaprzeczyła, aby powód spożywał alkohol.

Sąd dodał też, że zarówno treść umowy oraz kopii przekazów pieniężnych i przelewów bankowych, przeczą twierdzeniom powoda, że był on przekonany, iż pożyczka opiewa na kwotę 150.000 zł. Także nieznaną jest dla powoda, że w przypadku niewypłacenia pożyczki, nie zwalnia go od odpowiedzialności. Podkreślił, że gdyby powód rzeczywiście nie wiedział, jaki charakter ma udzielone przez niego poręczenie i jakie skutki za sobą pociąga, nie powinien był ręczyć całym swoim majątkiem za cudze zobowiązania.

Niezależnie od powyższego, Sąd wskazał, że powód uchybił także terminowi z art. 88 § 1 k.c. do uchylenia się od skutków swego oświadczenia woli. Skoro bowiem powzięcie wiadomości o podstępie ze strony pozwanego utożsamiał z dowiedzeniem się o wszczęciu egzekucji z należącego do niego gospodarstwa rolnego (w dniu 8 stycznia 2010 r.), zatem roczny termin do złożenia B. W. oświadczenia o uchyleniu się od skutków poręczenia wekslowego mijał w dniu 9 stycznia 2011 r.

Za niezasadny uznał także zarzut pozorności umowy pożyczki (art. 83 § 1 k.c.). Wskazał, że z kopii przelewów bankowych wynika, iż środki będące przedmiotem umowy zostały przekazane przez pozwanego J. M.. Sam zaś fakt, że w dalszej kolejności przekazała ona te środki A. Ł., nie może być podstawą uznania, że celem działania pozwanego było udzielenie pożyczki A. Ł.. Co najwyżej można w tym wypadku mówić, że pomiędzy J. M. a A. Ł. doszło do zastrzeżenia potajemnego, co jednakże nie stanowi pozorności i nie pozbawia oświadczenia woli skuteczności prawnej.

Sąd oddalił wnioski strony powodowej o przesłuchanie świadków w osobach J. M., A. Ł., M. M. oraz W. Ś., a także o dopuszczenie dowodu z opinii biegłego psychologa, jako spóźnione.

Apelację od tego wyroku wniósł powód, który zarzucił Sądowi I instancji:

- niezastosowanie art. 82 k.c. pomimo, że z zebranego materiału dowodowego wynika, iż ze względu na niezaradność życiową i stan upojenia alkoholowego, w którym się znajdował, oświadczenie o poręczeniu umowy pożyczki było z mocy prawa nieważne i nie rodziło skutków prawnych, ze względu na stan wyłączający świadome albo swobodne powzięcie decyzji i wyrażenie woli;
- niezastosowanie art. 83 k.c. pomimo, że w świetle przedstawionego stanu faktycznego należało potraktować umowę pożyczki za dokonaną dla pozorów i w konsekwencji nieważną, ponieważ jej celem było wprowadzenie powoda w błąd co do osoby, będącej rzeczywistym odbiorcą kwoty, wynikającej w udzielonej pożyczki;
- naruszenie art. 88 k.c. przez błędne nieuznanie dochowania rocznego terminu do uchylenia się od skutków prawnych oświadczenia woli, złożonego pod wpływem podstępu, pomimo złożenia przez powoda skargi o wznowienie postępowania w sprawie I Nc 32/08, skierowanej w dniu 28 czerwca 2010 r. do Sądu Okręgowego w Płocku, które powinno zostać potraktowane jako uchylenie się od skutków oświadczenia woli, złożonego pod wpływem podstępu;
- naruszenie art. 227 k.p.c. w zw. z art. 217 § 1 k.p.c. przez oddalenie wniosków dowodowych o przesłuchanie świadków: J. M., A. Ł., M. M. oraz W. S., a także o dopuszczenie dowodu z opinii biegłego psychologa – jako spóźnionych oraz mających na celu doprowadzenie do przedłużenia procesu, podczas gdy przeprowadzenie tych dowodów pozwoliłoby na wyjaśnienie stanu faktycznego sprawy w zakresie miejsca podpisania umowy pożyczki, towarzyszącego mu faktu spożywania alkoholu i innych okoliczności oraz ujawnienia rzeczywistej wysokości kwoty, będącej jej przedmiotem;
- naruszenie art. 233 § 1 k.p.c. przez dokonanie dowolnej oceny materiału dowodowego:

a) protokołów zeznań świadków, złożonych w toku sprawy sygn. akt I C 1252/10, poprzez uznanie ich treści za spójne i uzupełniające się oraz oparcie na nich ustaleń faktycznych Sądu, podczas gdy z zeznań tych wynikają różnice w przedstawionym stanie faktycznym zarówno dotyczące kwoty, miejsca jak i okoliczności towarzyszących

podpisywaniu umowy, a więc w świetle całokształtu materiału dowodowego oraz zasad doświadczenia życiowego, należało je uznać za wątpliwe i dokonać powtórnego przesłuchania na potrzeby przedmiotowego postępowania;

b) przyjęcia za wiarygodne zeznań pozwanego w zakresie miejsca, okoliczności i kwoty podpisanej umowy pożyczki oraz faktu, iż pozwany przed udzieleniem pożyczki namawiał powoda do odstąpienia od dokonania poręczenia, podczas gdy brak jest jakichkolwiek innych dowodów, potwierdzających ten fakt.

- poczynienie ustaleń sprzecznych z treścią zebranego materiału dowodowego i przyjęcie, że nie będąc pod wpływem podstępny, ani w stanie psychicznym, wyłączającym świadome podejmowanie decyzji, w sposób skuteczny dokonał poręczenia wekslowego umowy pożyczki, rozumiejąc istotę instytucji weksla i znając konsekwencje swojego działania.

Wnosił o zmianę wyroku i uwzględnienie powództwa albo uchylene wyroku przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja nie zasługiwała na uwzględnienie.

Wyrok Sądu I instancji jest prawidłowy, aczkolwiek z innych jeszcze powodów, niż wskazał Sąd w uzasadnieniu zaskarżonego orzeczenia.

Podstawą wytoczonego przez powoda powództwa, dotyczącego ważności umowy, jest art. 189 k.c. Przepis ten, aczkolwiek zamieszczony w kodeksie postępowania cywilnego, ma charakter materialnoprawny, stanowi bowiem podstawę dochodzenia roszczenia o ustalenie prawa lub stosunku prawnego. Wykładnia tego przepisu prowadzi do wniosku, że powództwo o ustalenie stosunku prawnego lub prawa może być uwzględnione wtedy, gdy spełnione są dwie przesłanki merytoryczne: interes prawny oraz wykazanie prawdziwości twierdzeń powoda o tym, że dany stosunek prawny lub prawo rzeczywiście istnieje. Przy czym pierwsza z wymienionych przesłanek, określana jako przesłanka skuteczności, decyduje o dopuszczalności badania i ustalania prawdziwości twierdzeń powoda, czyli ustalania istnienia przesłanki zasadności powództwa (zob. uchwała SN z 19 listopada 1996 r., III CZP 115/96, OSNC 1997, nr 4, poz. 35; wyrok SN z 27 czerwca 2001 r., II CKN 898/00 - LEX nr 52 613).

Sąd Okręgowy, w motywach zaskarżonego wyroku, nie wyjaśnił kwestii istnienia po stronie powoda interesu prawnego, zajął się jedynie oceną zasadności twierdzeń, dotyczących ważności jego oświadczenia woli w przedmiocie poręczenia pożyczki udzielonej J. M. przez B. W.. Do kwestii interesu prawnego nie odniósł się także powód w toku postępowania przed Sądem I instancji. Także jego pełnomocnik, na rozprawie apelacyjnej, nie był w stanie precyzyjnie odpowiedzieć, w czym upatruje istnienia interesu prawnego w wytoczeniu niniejszego powództwa.

Pomimo to wskazać należy, że w orzecznictwie sądowym przyjmuje się, że pojęcie interesu prawnego powinno być interpretowane z uwzględnieniem szeroko pojmowanego dostępu do sądów w celu zapewnienia należytej ochrony prawnej (tak wyrok SN z 1 kwietnia 2004 r., II CK 125/2003, niepubl.) oraz, że uzależnienie powództwa o ustalenie od interesu prawnego należy pojmować elastycznie, z uwzględnieniem celowościowej jego wykładni, konkretnych okoliczności danej sprawy oraz tego, czy w drodze innego powództwa strona może uzyskać pełną ochronę.

Przyjmuje się powszechnie w orzecznictwie i doktrynie, że interes prawny, w rozumieniu art. 189 k.p.c., istnieje wówczas, gdy zachodzi niepewność stanu prawnego lub prawa, powodująca potrzebę ochrony prawnej. Niepewność ta musi mieć charakter obiektywny, tj. istnieć na podstawie rozumnej oceny sytuacji, w której powód występuje z tego rodzaju powództwem. Nie może być więc to niepewność subiektywna, tj. według odczucia powoda. Interes prawny musi być ponadto zgodny z prawem, zasadami współżycia społecznego, jak również celem, któremu służy art. 189 k.p.c. Przesłanka w postaci interesu prawnego nie jest spełniona wówczas, gdy występuje równocześnie możliwość innej formy ochrony prawnej, w tym potwierdzenie istnienia lub nieistnienia stosunku prawnego w innym procesie cywilnym (zob. wyrok SN z 8 stycznia 2002 r., I CKN 723/99 - LEX nr 53 132; wyrok SN z 28 listopada 2002 r., II

CKN 1047/00 - LEX nr 75 344). Ponadto interesu prawnego nie należy utożsamiać z interesem jedynie ekonomicznym (por. wyrok SN z 4 października 2001 r., I CKN 425/00 LEX nr 52719).

W niniejszej sprawie istnienie zobowiązania powoda, z tytułu poręczenia umowy pożyczki udzielonej przez pozwanego J. M., została już stwierdzona nakazem zapłaty wydanym w postępowaniu nakazowym przez Sąd Okręgowy w Płocku (sygn. akt I Nc 32/08), który uprawomocnił się w dniu 5 lipca 2008 r. Orzeczenie to jednoznacznie usuwa stan niepewności co do ważności spornej umowy pożyczki i eliminuje na przyszłość możliwości powstania jakichkolwiek wątpliwości prawnych w tym zakresie, zwłaszcza, że J. Ś. nie służył żadne prawne środki wzruszenia omawianego nakazu zapłaty.

Jest zatem oczywistym, że w wymienionej wyżej sprawie powód mógł osiągnąć w pełni ochronę swych praw, o ile – rzecz jasna – wykazałaby swoje twierdzenia o nieważności umowy pożyczki i będącej jej konsekwencją umowy poręczenia. To zaś wskazuje jednoznacznie na brak interesu prawnego w rozumieniu art. 189 k.p.c., skoro mógł on zostać zaspokojony w innej, rozpoznanej już sprawie przez „przesłankowe” ustalenie prawa, którego ustalenia domaga się powód w niniejszej sprawie. Zaznaczyć przy tym należy, że powód nie zaskarżył samego nakazu zapłaty, zaś wniesiona przez niego skarga o wznowienie postępowania w sprawie I Nc 32/08, została odrzucona postanowieniem Sądu Okręgowego w Płocku z dnia 22 lutego 2012 r. (sygn. akt I C 1252/10). Tym samym obiektywnie rzecz biorąc nie istniały, według stanu sprawy w chwili wyrokowania, żadne okoliczności uzasadniające przyjęcie, iż powód potrzebuje ochrony prawnej, w związku z niepewnością co do ważności umowy, o którą chodzi w tym postępowaniu. W sytuacji zaś, gdy w sprawie o zapłatę zapadł prawomocny wyrok, którego podstawą były ustalenia w zakresie istnienia umowy pożyczki i poręczenia wekslowego, stanowisko skarżącego jest nie do zaakceptowania, także z punktu widzenia art. 365 § 1 k.p.c. Skutkiem wyrażonej w tym przepisie mocy wiążącej prawomocnego wyroku jest bowiem to, że przesądzona we wcześniejszym wyroku kwestia nie może być już badana. Powództwo o ustalenie nie może natomiast, co zdaje się było celem powoda, pełnić funkcji nadzwyczajnego środka zaskarżenia.

Przepis art. 189 k.p.c. określa materialnoprawne przesłanki powództwa o ustalenie, które muszą być spełnione łącznie aby powództwo mogło być uwzględnione. Oznacza to, że stwierdzenie braku interesu prawnego powoda w ustaleniu określonego stosunku prawnego lub prawa – niezależnie od tego, czy twierdzenia powoda o istnieniu określonego stosunku prawnego lub prawa są zasadne, czy też nie – prowadzi do oddalenia powództwa. W takiej sytuacji zatem nieistotne dla rozstrzygnięcia sprawy są fakty dotyczące istnienia stosunku prawnego lub prawa, którego ustalenia domaga się powód.

Zgodnie z art. 227 k.p.c. przedmiotem dowodu są tylko fakty mające dla rozstrzygnięcia sprawy istotne znaczenie. Dlatego też dowody zgłoszone dla stwierdzenia innych okoliczności, zostały oddalone przez Sąd Apelacyjny na podstawie art. 217 § 2 k.p.c.

Podsumowując, stwierdzić należy, iż zarzuty podniesione w apelacji są nietrafne. Apelacja podlegała zatem oddaleniu na podstawie art. 385 k.p.c., ponieważ zaskarżony wyrok odpowiada prawu.